

scherming van slachtoffers en een actieplan met praktische maatregelen waaronder de ontwikkeling van een Europees beschermingsbevel. Alvorens tot een concreet voorstel te komen, heeft de EU Commissie in 2010 alvast een publieke consultatieronde gehouden (met internetenquête) en informatie ingewonnen over probleempunten en mogelijke oplossingen via diverse andere kanalen, zoals een seminarie (Madrid), een expert meeting (Brussel), een bijeenkomst van het Justice Forum (subgroep slachtoffers van criminaliteit; Brussel) en een zogenaamde *stakeholder workshop* (Brussel). De hierboven beschreven evaluatieonderzoeken en de problemen die daarbij opdoken tonen dat het geen luxe zou zijn dat er, naast een meer precieze invulling van de huidige regelgeving en het verder identificeren van *best practices*, ook werk gemaakt wordt van een meer structureel uitgebouwde opvolging van de uitvoering van de wetgeving en de tevredenheid van slachtoffers. Het wordt uitkijken naar wat de Europese Commissie deze lente uit haar hoed tovert.

Katrien Lauwaert*

MENSENRECHTEN

Straatsburg flash juli t.e.m. december 2010

In deze bijdrage worden enkele belangwekkende uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens inzake strafrecht uit de tweede helft van 2010 uit de doeken gedaan. We vallen in huis met de langverwachte uitspraak van de Grote Kamer van het Europees Hof in de zaak *Taxquet*. Dan wordt het belang van het journalistieke bronnengeheim bevestigd, evenals het in post-*Saldutzijden*¹ belangwekkende recht op bijstand van een advocaat. Verder komt ook het eerste arrest inzake GPS-observatie aan bod. Vervolgens krijgt de strijd tegen ernstige milieucriminaliteit de wind in de zeilen, alvorens af te sluiten met het recht van gedetineerden op propere longen.

* Docente aan de School voor Criminologie van de Universiteit van Luik en vrijwillig wetenschappelijk medewerker aan het Leuvens Instituut voor Criminologie

¹ Hof Mensenrechten 27 november 2008 (Grote Kamer), nr. 36391/02, *Salduz t. Turkije*.

Motivering assisen

De Grote Kamer van het Hof sprak zich op 16 november 2010 uit in de zaak *Taxquet t. België*². De voorgeschiedenis van dit arrest is bekend: Richard Taxquet werd door het Assisenhof van Luik in 2003 veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf wegens de moord op André Cools en de moordpoging op diens partner. Op 13 januari 2009 oordeelde het Europees Hof echter dat die veroordeling in strijd was met zijn recht op een eerlijk proces, zoals gegarandeerd door art. 6, § 1 EVRM. Meer bepaald oordeelde het Hof dat de vragen aan de jury zodanig geformuleerd waren dat Taxquet niet kon weten waarom zij positief werden beantwoord. Deze vragen waren met name: 'is hij als dader of mededader schuldig aan moord? Was dat met voorbedachten rade? Is hij als dader of mededader schuldig aan poging tot moord? Was dat met voorbedachten rade?' Het vage karakter van deze vragen woog volgens het Hof des te zwaar door omdat de jury zijn beslissing niet vormt op basis van een dossier, maar op basis van het bewijs dat ter terechtzitting wordt gepresenteerd. Volgens het Hof had de jury dan ook moeten benadrukken welke overwegingen hen overtuigden van schuld of onschuld, evenals de precieze redenen waarom elk van de vragen positief of negatief werd beantwoord³.

De Grote Kamer was in zijn motivering evenwel heel wat minder scherp voor de Belgische assisenrechtspraak. Het Hof maakte in de eerste plaats duidelijk dat het instituut van de lekenjury, zoals die bestaat in heel wat lidstaten van de Raad van Europa, niet in twijfel mag worden getrokken. Meer zelfs, het Hof stelde duidelijk dat art. 6, § 1 EVRM niet vereist dat juryleden redenen moeten geven voor hun beslissing. Dat neemt evenwel niet weg dat het kunnen verstaan van een uitspraak een essentiële waarborg vormt tegen willekeur. Daarom zijn procedurele waarborgen vereist, zoals bijvoorbeeld het geven van aanwijzingen en raad en het stellen van precieze en duidelijke vragen aan de jury door een beroepsrechter. De adequaatheid van deze waarborgen moet bovendien beoordeeld worden in het licht van de omstandigheden van de zaak.

² Hof Mensenrechten 16 november 2010 (Grote Kamer), nr. 926/05, *Taxquet t. België*.

³ Hof Mensenrechten 13 januari 2009, nr. 926/05, *Taxquet t. België*.

Het Hof stelde dat de waarde van de door de procureur-generaal opgestelde akte van beschuldiging voor het begrijpen van de uitspraak beperkt was, aangezien die opgesteld werd voor het begin van het proces, terwijl de persoonlijke overtuiging van de juryleden net op basis van dat proces zou moeten gevormd worden. Bovendien werd hierin niet aangegeven welk bewijs tegen de beschuldigde kon gebruikt worden. Betreffende de aan de jury gestelde vragen, benadrukte het Hof dat er slechts vier betrekking hadden op de verzoeker, dat deze beknopt verwoord waren en identiek waren voor alle beschuldigten. Taxquet kon er zich hierdoor niet van vergewissen welke bewijsstukken en welke feiten uiteindelijk tot het positief antwoord op alle vier de vragen haddengeleid. Meer bepaald kon hij geen duidelijk onderscheid maken betreffende de respectieve aandelen van zijn medebeschuldigten in de misdaden; kon hij niet weten welk beeld de jury had van zijn rol in verhouding tot die van zijn medebeschuldigten; kon hij niet begrijpen waarom hij die misdaden “met voorbedachten rade” zou hebben gepleegd en waarom de jury tot het besluit was gekomen dat twee van zijn medebeschuldigten slechts in beperkte mate betrokken waren geweest bij de feiten, waardoor zij een lichtere straf kregen. Dit was des te problematischer gezien de feitelijke en juridische complexiteit van het proces, dat meer dan twee maanden duurde en waarin heel wat getuigen en experts bewijs leverden. Volgens het Hof waren precieze vragen dan ook onontbeerlijk om het oordeel te begrijpen en hadden de vragen zoveel als mogelijk geïndividualiseerd moeten worden. Er was dan ook sprake van een schending van art. 6, § 1 EVRM.

Het lijkt dus dat het Hof, zonder dit expliciet toe te geven, gas heeft teruggenomen. De strenge verwoordingen die deden twifelen aan de verenigbaarheid van een ongemotiveerde juryuitspraak *ansich* met art. 6, § 1 EVRM zijn verlaten. De wetswijziging waardoor de leden van de jury, na het beantwoorden van de vragen, samen met de rechters een motivering voor de uitspraak schrijven⁴ – een wijziging die op basis van de uitspraak van de gewone kamer onontbeerlijk leek

voor het voortbestaan van de juryrechtspraak – lijkt achteraf gezien toch niet rechtstreeks vereist door. 6, § 1 EVRM. In dat verband lijkt het enigszins cynisch dat rechter Jebens in zijn *concurring opinion* over de wetswijziging opmerkt dat men zich kan afvragen of men door rechters mee te laten schrijven aan de motivering, terwijl de beslissing nog steeds genomen wordt door de jury zonder dat de rechters deelnemen aan de deliberatie, wel oprechter de mening van de jury weergeeft dan een ongemotiveerde beslissing.

Journalistiek bronnengeheim

In de zaak *Sanoma Uitgevers B.V. t. Nederland*⁵ moest de Grote Kamer van het Europees Hof zich buigen over de draagwijdte van het journalistiek bronnengeheim. De zaak begint met een fotoreportage voor het tijdschrift *Autoweek* over een illegale autorace die op 12 januari 2002 gehouden werd op een industrieel terrein in de Noord-Hollandse stad Hoorn. De race werd uiteindelijk stilgelegd door de politie, zonder dat iemand gearresteerd werd. De foto's werden opgeslagen op een cd-rom met de bedoeling ze later te retoucheren om de identificatie van de wagens en de deelnemers te voorkomen. Na een ramkraak op 1 februari 2002, waarbij een geldautomaat gestolen werd en een omstaander met een vuurwapen werd bedreigd, vermoedde de politie dat één van de aan de autorace deelnemende wagens gediend had als vluchtwagen. De officier van justitie (het openbaar ministerie) leverde dezelfde dag nog een bevel tot inbeslagname van de foto's af, toen de hoofdredacteur van *Autoweek* hieraan gevolg weigerde te geven werd hij voor enkele uren gearresteerd. De advocaat van Sanoma, de uitgever van *Autoweek*, was van oordeel dat zo'n bevel enkel via rechterlijke machtiging kon verkregen worden, waarop de officier van justitie contact opnam met de rechter-commissaris. Die erkende dat hij geen wettelijke bevoegdheid had om een dergelijke bevel te geven, maar oordeelde toch dat het belang van het strafrechtelijk onderzoek volgens hem zwaarder doorwoog dan de journalistieke immuniteit. Daarop werd in de vroege ochtend van 2 februari de cd-rom onder formeel protest

⁴ Nieuw art. 334 Sv., ingevoegd door de Wet van 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, BS 11 januari 2010.

⁵ Hof Mensenrechten 14 september 2010 (Grote Kamer), nr. 38224/03, *Sanoma Uitgevers B.V. t. Nederland*.

aan de politie overgedragen. Volgens Sanoma was dit in strijd met art. 10 EVRM, het recht op vrijheid van meningsuiting.

Het Hof herhaalde vooreerst dat het recht van journalisten op bescherming van hun bronnen een hoeksteen vormt van de persvrijheid, die beschermd wordt door art. 10 EVRM. Gezien het belang van het journalistieke bronnengeheim, kan een inmenging volgens het Hof dan ook slechts gerechtvaardigd worden door een “*overridingrequirement in the public interest*”⁶. Het feit dat er geen huiszoeking of gedwongen inbeslagname had plaatsgevonden, was volgens het Hof irrelevant, aangezien het bestaan van een dwangbevel op zich volstaat om van een inmenging in art. 10 EVRM te spreken.

De vereiste dat een inmenging in art. 10 EVRM bij de wet moet voorzien zijn, houdt niet alleen in dat er hiervoor een wettelijke basis moet zijn, maar ook dat die aan bepaalde kwaliteitseisen moet voldoen. Zo moeten er procedurele waarborgen aanwezig zijn, inzake de verplichte vrijgave van journalistiek bronnenmateriaal wordt in het bijzonder vereist dat die onderworpen wordt aan het toezicht door een rechter of door een ander onafhankelijk en onpartijdig orgaan, dat bevoegd is om het gevraagde bevel te weigeren of qua draagwijdte in te perken. Dit toezicht moet ten allerlaatste gebeuren voor de overhandiging van het materiaal. Er moet daarbij nagegaan worden of een minder verregaande maatregel niet zou volstaan in het licht van een eventueel vastgestelde doorslaggevende vereiste van algemeen belang. Volgens het Hof voldeed de officier van justitie niet aan de vereiste onpartijdigheid. Dit werd bovendien niet geredimeerd door de tussenkomst van de rechter-commissaris⁷, doordat dit enkel dankzij het goedgevoelen van de officier van justitie gebeurde en er hiervoor geen wettelijke basis bestond. Aangezien hij over geen enkele wettelijke bevoegdheid beschikte, kon de rechter-commissaris bovendien het bevel niet weigeren of beperken. Het feit dat Sanoma zelf had gevraagd om een rechterlijke tussenkomst, was volgens het

Hof hierbij niet relevant. Het Hof besloot dan ook dat er sprake was van een schending van art. 10 EVRM.

Bijstand advocaat

De Grote Kamer van het Europees Hof moest zich in *Sakhnovskiy t. Rusland*⁸ buigen over de vraag of er grenzen zijn aan de mate dat een videoconferentie een alternatief kan vormen voor persoonlijk contact tussen een verdachte en zijn advocaat. De zaak betrof een man die in december 2001 veroordeeld werd voor de moord op zijn vader en zijn nonkel. In oktober 2002 werd zijn beroep door het Hooggerechtshof afgewezen. Hij nam aan dat proces deel door middel van een videoconferentie, zonder dat er een advocaat aanwezig was. Nadat Rusland in maart 2007 door het Hof op de hoogte was gebracht van de hangende zaak, besliste het presidium van het Hooggerechtshof op verzoek van het openbaar ministerie de zaak opnieuw te behandelen, omdat het recht op juridische bijstand was geschonden. In november 2007 kwam de zaak opnieuw in beroep voor. Ondanks een verzoek hiertoe, werd zijn persoonlijke aanwezigheid niet noodzakelijk geacht, zodat hij het proces weer via videoconferentie vanuit Siberië – zo’n 3000 km van Moskou – moest volgen. Bij het begin van de hoorzitting werd hij voorgesteld aan zijn net aangewezen advocaat, die aanwezig was in de zittingszaal van het Hooggerechtshof. Ze kregen een kwartier de tijd om de zaak via videoconferentie te bespreken, waarna het beroep zou worden behandeld. Na het gesprek weigerde hij zich echter te laten vertegenwoordigen, omdat hij haar eerst in persoon wou spreken. Dat verzoek werd achter afgewezen, de zaak werd onmiddellijk behandeld en de uitspraak in eerste aanleg werd bevestigd. Volgens Sakhnovskiy was dat echter in strijd met art. 6, § 3, c), EVRM, het recht om in strafzaken vertegenwoordigd te worden, en art. 6, § 1 EVRM, het recht op een eerlijk proces.

Het Hof bracht in herinnering dat een verdachte het recht heeft om aanwezig te zijn bij de behandeling van zijn strafzaak in eerste aanleg, maar dat dat recht niet noodzakelijk ook geldt in beroep. Er moet met namerekening gehouden worden met de speciale kenmerken van de procedure en

⁶ Zie bvb. Hof Mensenrechten 27 maart 1996, nr. 17488/90, *Goodwin t. het Verenigd Koninkrijk*
⁷ In tegenstelling tot het besluit in het arrest van de gewone kamer: Hof Mensenrechten 31 maart 2009, nr. 38224/03, *Sanoma Uitgevers B.V. t. Nederland*.

⁸ Hof Mensenrechten 2 november 2010 (*Groter Kamer*), nr. 21272/03, *Sakhnovskiy t. Rusland*.

de wijze waarop de belangen van de verdediging vertegenwoordigd en beschermd worden, in het bijzonder in het licht van de zaken die aan het oordeel van de rechter onderworpen worden en het belang daarvan voor de betrokkene. In een eerdere zaak besliste het Hof reeds dat participatie in een beroepsprocedure door middel van een videoconferentie op zich niet onverenigbaar is met de vereiste van een eerlijke en openbare behandeling, op voorwaarde dat de betrokkene de handelingen kan volgen en gehoord kan worden zonder technische belemmeringen en dat er voorzien wordt in effectief en vertrouwelijk contact met een advocaat⁹.

Het Hof benadrukte dat de relatie tussen een advocaat en zijn cliënt moet gebaseerd zijn op vertrouwen en onderling begrip. Beperkingen op het contact tussen advocaat en cliënt zijn slechts aanvaardbaar indien ze de effectieve juridische bijstand niet verhinderen. Gezien de complexiteit en de ernst van de zaak was een kwartier contact volgens het Hof duidelijk onvoldoende. Het Hof had ook ernstige bedenkingen inzake privacy, het betrof immers geen beveiligde lijn, maar een videoconferentiesysteem dat geïnstalleerd en bediend werd door de staat. Bovendien was er geen enkele reden was waarom er niet op z'n minst een telefoongesprek kon georganiseerd worden op een vroeger tijdstip, of waarom geen lokale advocaat werd aangewezen die hem kon bezoeken in het detentiecentrum, noch waarom hij niet vertegenwoordigd kon worden door de advocaat die hem in eerste aanleg bijstond. Het Hoogerechtshof had de hoorzitting ook kunnen uitstellen om zo de verzoeker voldoende tijd te geven om de zaak te bespreken met zijn advocaat. Het Hof besloot daarom tot een schending van art. 6, § 3, c) in samenhang met art. 6, § 1 EVRM.

Interessant zijn ook de overwegingen waarin het Hof zich uitsprak over de slachtoffervereiste. Art. 34 EVRM stelt als ontvankelijkheidsvereiste voor een klacht bij het Europees Hof dat de betrokkene slachtoffer moet zijn van een schending door een verdragsstaat van een recht dat door het EVRM of een aanvullend protocol wordt beschermd. Het is vaste rechtspraak van het Hof dat een verzoeker zijn slachtofferstatus kan verliezen, op voorwaarde

dat de autoriteiten de verdragsschending hebben erkend en dat zij op adequate wijze in herstel hebben voorzien. Volgens het Hof bestond er een duidelijk verband tussen het feit dat het Hof Rusland op de hoogte had gebracht van de klacht – die reeds na de eerste beroepsprocedure werd ingediend – en de heropening van de zaak, vele jaren na de uiteindelijk vernietigde uitspraak. Het onvoorwaardelijk aanvaarden dat de heropening van een zaak automatisch een invloed zou hebben op de slachtofferstatus van de verzoeker, zou bovendien een duidelijk gevaar van misbruik inhouden. Zo zou de betrokken staat immers elke beoordeling van een hangend verzoekschrift kunnen verhinderen door de zaak te heropenen. Volgens het Hof kon dit dan ook niet beschouwd worden als adequaat herstel, zodat de verzoeker nog steeds voldeed aan de slachtoffervereiste.

GPS-observatie

De zaak *Uzun t. Duitsland*¹⁰ gaf het Europees Hof de kans op zich voor het eerst uit te spreken over het aanwenden van GPS-technieken als observatiemaatregel. De verzoeker werd verdacht van betrokkenheid bij de activiteiten van de *Antiimperialistische Zelle*, een extreemlinkse terroristische organisatie die de gewapende strijd van de *Rote Armee Fraktion* voortzette. Vanaf begin 1993 werden hij en een medeverdachte onderworpen aan allerlei observatiemaatregelen, zoals videosurveillance, telefoontap en het openen van hun post. In december 1995 werd er een GPS-ontvanger in de auto van de medeverdachte geplaatst, waardoor het mogelijk was de locatie en de snelheid van de wagen eens per minuut te bepalen. De GPS-observatie duurde tot februari 1996, wanneer beide verdachten gearresteerd werden. De verzoeker werd uiteindelijk in september 1999 veroordeeld tot dertien jaar gevangenisstraf wegens poging tot moord en het veroorzaken van vier explosies. De veroordeling was gebaseerd op indirect bewijs, waaronder de resultaten van de GPS-observatie. Onder meer werd de wagen dicht bij de plek van een aanslag gelokaliseerd, evenals bij de plek waar de brief, waarin die aanslag werd opgeëist, geprint en gepost werd, en de plek waar het materiaal werd gevonden waarmee de bom werd gemaakt.

⁹ Zie Hof Mensenrechten 5 oktober 2006, nr. 45106/04, Marcello Viola t. Italië.

¹⁰ Hof Mensenrechten 2 september 2010, nr. 35623/05, *Uzun t. Duitsland*.

Volgens de verzoeker was dat in strijd met zijn recht op privacy (art. 8 EVRM) en zijn recht op een eerlijk proces (art. 6 EVRM).

Het Hof stelde vooreerst dat GPS-observatie door zijn aard moet onderscheiden worden van andere methoden van visuele of akoestische observatie, die sneller aanleiding geven tot een inmenging in het recht op privacy, doordat ze meer informatie opleveren betreffende het gedrag, de meningen en de gevoelens van een persoon. Doordat echter gedurende drie maanden systematisch informatie betreffende de positie en beweging van de betrokkene werd verzameld en opgeslagen, op basis waarvan een patroon werd opgesteld van zijn bewegingen, extra onderzoekshandelingen werden verricht en bijkomend bewijs werd verzameld op de plaatsen waar hij was geweest – bewijs dat later voor de rechtbank werd gebruikt – besloot het Hof dat er toch sprake was van een inmenging in zijn recht op privacy. Het feit dat het de wagen van zijn medeverdachte betrof was hierbij irrelevant, aangezien de onderzoekers duidelijk wisten dat ze zo ook informatie over zijn bewegingen konden verkrijgen en aangezien hij door middel van bijkomende visuele observatie aan de wagen kon gelinkt worden.

Volgens het Hof moeten bij de beoordeling of die inmenging “bij de wet is voorzien” niet dezelfde strenge waarborgen tegen willekeur gelden als vereist in het kader van een telefoontap, aangezien het een minder intrusieve handeling betreft. De beoordeling door de nationale rechters dat GPS-observatie gedekt werd door de nationale wet was volgens het Hof redelijkerwijs voorzienbaar, aangezien die wet voorzag in “observatie door middel van andere speciale technische middelen die gebruikt kunnen worden om de locatie van de dader vast te stellen”. Dat er geen wettelijke maximumtermijn was voorzien, was niet doorslaggevend, doordat de duur van de observatiemaatregel in rekening werd gebracht bij de proportionaliteitsanalyse. Het feit dat de beslissing tot GPS-observatie genomen werd door het openbaar ministerie en niet door een rechter was eveneens niet doorslaggevend, aangezien de wettigheid van het bewijs tijdens een later strafproces nog steeds kon nagegaan worden door een rechter, die eventueel kon beslissen het bewijs uit te sluiten. Bovendien was voorzien dat een persoon die

onderworpen werd aan een observatiemaatregel onder bepaalde omstandigheden daarvan op de hoogte werd gesteld.

De inmenging was dus bij de wet voorzien en aangezien de GPS-observatie een legitiem doel diende en – gezien de beperkte duur, de ondoeltreffendheid van andere onderzoeksmaatregelen en de ernst van de misdrijven waarvan de verzoeker verdacht werd – daaraan evenredig was, besloot het Hof dat er geen sprake was van een schending van art. 8 EVRM. De klacht onder art. 6, § 1 EVRM werd daarom eveneens verworpen. Het is vooral opvallend dat het Hof in *Uzun t. Duitsland* een enorme laksheid tentoonspreidde ten aanzien van GPS-observatie.

Milieuvervuiling

In de zaak *Mangouras tegen Spanje*¹¹ bevestigde de Grote Kamer van het Europees Hof het grote belang van de strijd tegen ernstige milieudelicten. De zaak vloeit voort uit het strafrechtelijk onderzoek naar aanleiding van de olieramp met de *Prestige*. Die olietanker leed op 13 november 2002 schipbreuk voor de Galicische kust, nadat zowel de Spaanse, de Franse als de Portugese autoriteiten geweigerd hadden het in moeilijkheden verkerende schip te laten aanmeren in hun havens. Naar schatting kwam er ongeveer 70.000 ton ruwe olie in de Atlantische Oceaan terecht, één van de grootste ecologische rampen uit de Europese geschiedenis. Na een geslaagde reddingsoperatie werd de Griekse kapitein Apostolos Mangouras per helikopter overgebracht naar de kantoren van de havenmeester van La Coruña, waar hij onmiddellijk werd gearresteerd. Op 17 november 2002 werd Mangouras op bevel van de onderzoeksrechter in voorlopige hechtenis geplaatst op verdenking van het veroorzaken van schade aan natuurlijke hulpbronnen en het milieu en het negeren van de bevelen van administratieve overheden. Hij kon vrijkomen mits betaling van een borg van drie miljoen euro. Uiteindelijk werd Mangouras na 83 dagen detentie voorwaardelijk in vrijheid gesteld, nadat de borg betaald werd door de verzekeraar van de scheepseigenaar.

Volgens Mangouras was de hoogte van de borg buitensporig hoog en werd er bij de bepaling van

¹¹ Hof Mensenrechten 28 september 2010 (Grote Kamer), nr. 12050/04, *Mangouras t. Spanje*.

dat bedrag geen rekening gehouden met zijn persoonlijk omstandigheden, in strijd met art. 5, § 3 EVRM. Die bepaling verleent het recht aan in voorlopige hechtenis geplaatste personen om binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld. Art. 5, § 3 laat evenwel toe dat de invrijheidstelling afhankelijk gesteld wordt van een waarborg voor de verschijning van de betrokkene ter terechtzitting.

Het Europees Hof herhaalde dat art. 5, § 3 EVRM dient om de verschijning van een verdachte ter terechtzitting te verzekeren. De hoogte van de borgsom moet dan ook bepaald worden met verwijzing naar de verdachte, zijn middelen en zijn band met de personen die zich borg stellen, met andere woorden naar de graad van zekerheid dat het verlies van de borg voldoende afschrikkend is om de betrokkene te ontmoedigen om niet te verschijnen op het proces. In bepaalde omstandigheden kan het evenwel redelijk zijn om rekening te houden met de hoogte van de schade die de verdachte zou veroorzaakt hebben. De hoogte van de borg moet bovendien duidelijk gemotiveerd worden en borg mag alleen vereist worden zolang er redenen zijn die de voorlopige hechtenis rechtvaardigen.

Belangwekkend zijn de overwegingen waargesteld wordt dat er rekening moet gehouden worden met de groeiende en legitieme internationale bezorgdheid betreffende milieumisdrijven, in het bijzonder inzake mariene vervuiling. Bovendien is er sprake van een duidelijke tendens om strafrecht te gebruiken om Europese en internationale milieurechtelijke verplichtingen af te dwingen. Dit moest volgens het Hof in rekening worden gebracht bij de interpretatie van de vereisten van art. 5, § 3 EVRM. De hoge eisen inzake de bescherming van de mensenrechten vereisen immers noodzakelijkerwijs een strengere houding bij de beoordeling van inbreuken op fundamentele waarden van een democratische samenleving.

Gezien de zelden geziene omvang van de milieuverontreiniging, was het volgens het Hof niet verrassend dat de borg bepaald werd in functie van de omvang van de aansprakelijkheid, zodat de betrokkene niet aangespoord zou worden om zich aan justitie te onttrekken. Hierbij verwees het Hof eveneens naar de praktijk van het Internationaal

Zeerecht Tribunaal, dat, bij de beoordeling van wat een redelijke borgsom uitmaakt¹², rekening houdt met de aard van de vermeende misdrijven en de desbetreffende straffen. Door te verwijzen naar het professionele milieu van de betrokkene, had de nationale rechter bovendien een correcte inschatting gemaakt van de band tussen Mangourasen de personen die de borg zouden betalen, wat uiteindelijk bevestigd werd toen de borg betaald werd door de verzekeraar van de scheepseigenaar. Daarom besloot het Hof dat de hoogte van de borg gezien de concrete omstandigheden niet in strijd was met de vereisten van art 5, § 3 EVRM.

Passief roken

De strijd voor de erkenning van het mensenrecht op bescherming tegen blootstelling aan passief roken begint in de gevangenis, in de zaak *Florea tegen Roemenië*¹³ sprak het Europees Hof zich voor het eerst voorzichtig positief uit over het bestaan van dit recht. De verzoeker, die leed aan chronische hepatitis en hoge bloeddruk, klaagde zijn detentieomstandigheden aan. Naast de overbevolking van de cellen en de slechte hygiënische omstandigheden, klaagde hij ook in het bijzonder over zijn blootstelling aan passief roken. Hij had met name acht maanden lang een cel voor 35 personen gedeeld met 110 à 120 medegevangenen, waarvan ongeveer 90 procent rookte. Volgens het Hof verschilden de feiten van deze van de beslissing *AparicioBenito tegen Spanje*¹⁴, waar een klacht over blootstelling aan passief roken in de gevangenis manifest onbegreep werd verklaard, omdat de betrokkene in die zaak over een individuele cel beschikte. Het Hof hechtte in *Florea* veel belang aan het feit dat de verzoeker, doordat hij verplicht was een cel te delen met rokers, 23 uur per dag werd blootgesteld aan passief roken, ondanks het feit dat Roemeense rechters meermaals hadden beslist dat rokers en niet-rokers apart moeten worden opgesloten. Het Hof besloot dan ook dat de omstandigheden waarin de betrokkene werd vastgehouden een schending uitmaakte van art. 3 EVRM, het verbod van onmenselijke en vernederende behande-

¹² In de zin van art. 73 VN-Zeerechtverdrag.

¹³ Hof Mensenrechten 14 september 2010, nr. 37186/03, Florea t. Roemenië.

¹⁴ Hof Mensenrechten 13 november 2006, nr. 36150/03, AparicioBenito t. Spanje.

lingen. Het Hof stelde dus niet uitdrukkelijk dat de blootstelling aan passief roken “op zich” een schending uitmaakte van art. 3 EVRM, maar in de motivering werd hieraan veel belang gehecht om te besluiten dat de detentieomstandigheden in het algemeen niet verenigbaar waren met die bepaling. Dit wijst duidelijk op het problematisch karakter van dergelijke blootstelling vanuit mensenrechtelijk oogpunt.

Laurens Lavrysen*

JEUGDRECHT EN JEUGDHULP

Actualisatie van de Vlaamse regelgeving inzake de Bijzondere Jeugdbijstand

De voorbije jaren kreeg de Vlaamse regelgeving inzake de bijzondere jeugdbijstand een stevige opknapbeurt. Zowel het decreet over de bijzondere jeugdbijstand, het daaraan gekoppelde uitvoeringsbesluit van de Vlaamse regering en het besluit van de Vlaamse regering inzake de erkenning en subsidiëring van de voorzieningen van bijzondere jeugdbijstand uit 1994 werden gecoördineerd en op diverse vlakken geactualiseerd of aangevuld. We lichten in deze rubriek de belangrijkste wijzigingen toe.

1. Het Decreet van 7 maart 2008 over de bijzondere jeugdbijstand (B.S. 15 april 2008)

Omdat de regelgeving voor de jeugdbijstand in Vlaanderen te versnipperd was en zich uitstrekte over verschillende normeringen en besluiten, werd een beweging naar meer transparantie en begrijpbaarheid ingezet. De teksten werden geoptimaliseerd en tot één geheel gecoördineerd. Resultaat is enerzijds één decreet inzake bijzondere jeugdbijstand – decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand (B.S. 15.04.2008) – waarin de decreten inzake bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990 en het decreet van 7 mei 2004 tot omvorming van het Fonds Bijzondere Jeugdbijstand tot het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Fonds Jongerenwelzijn werden samengevoegd en waarin specifieke regels met betrekking tot de bescherming van de persoonlijke levenssfeer werden ingevoegd.

Het decreet betreffende de bijzondere jeugdbijstand vond zijn oorsprong in beleidsmatige veranderingen met ondermeer een hertekening van de processen inzake preventie, hulpverlening en bemiddeling, met sterke nadruk op cliëntgerichtheid en een nieuwe organisatiestructuur. Ook het daaraan gekoppeld nieuw personeelskader en de invoering van een elektronisch dossier “DOMINO” hadden heel wat impact. Het Decreet van 7 mei 2004 “tot omvorming van het Fonds Bijzondere Jeugdbijstand tot het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Fonds Jongerenwelzijn en tot wijziging van de decreten inzake bijzondere jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990” (B.S. 4 juni 2004) zijn tevens belangrijke aanleidingen voor dit decreet.

Dit decreet over de bijzondere jeugdbijstand beoogt de regelgeving inzake bijzondere jeugdbijstand in een goed gestructureerde, duidelijk leesbare tekst op te nemen. Tegelijk wordt, door het invoegen van specifieke regels met betrekking tot de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, aan hulpverleners en verwijzende instanties de nodige houvast geboden om tegemoet te komen aan de wettelijke eisen op het gebied van gegevensverwerking die vervat liggen in de Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer (Wet Verwerking Persoonsgegevens). De coördinatie sluit ook volkomen aan bij de bedoeling van de Vlaamse decreetgever om de decretale bepalingen betreffende het Fonds Jongerenwelzijn te coördineren, zoals verwoord in artikel 14 § 2 van het Decreet van 7 mei 2004.

De coördinatie omvat naast een samenvoeging van deze normen ook een herordening van de artikelen en de hoofdstukken. Tevens werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om (minimale) inhoudelijke en terminologische wijzigingen aan te brengen. We staan even stil bij de belangrijkste wijzigingen.

1.1. Invoegen van specifieke regels met betrekking tot de bescherming van de persoonlijke levenssfeer

De Gecoördineerde Decreten inzake bijzondere jeugdbijstand van 4 april 1990 en de besluiten ter uitvoering van dit decreet bevatten specifieke procedures voor het verzamelen en bewaren van gegevens en de doorstroom van informatie binnen de sector bijzondere jeugdbijstand.

* Human Rights Centre Universiteit Gent